

II. NODALĀ.

Civiltiesibas kā zinātne un civiltiesisksabiedriba kā jauna zinātne.

§ 7. Prakse un teorija kā zinātne.

- I. Ir jautājumi, kuji mūsu laikos liekas jau galīgi izšķirti un nodotī archīvā. Pie tādiem, acīmredzot, pieder arī tas jautājums, kurū varētu nosaukt par teorijas un prakses savstarpējām attiecībām. Saprotams, ka neviens nenoliegs teorijas nozīmi priekš prakses, bet tikai tanī nozīmē, ka papriekš teorija un pēc tam tikai prakse un tamdēļ cilvēkam, kurš iemācījies teoriju un sācis nodarboties praksei, teorija vairs nav vajadzīga. Un jo vairāk prakses, jo mazāk teorijas.
- Ir jautājumi, kuji mūsu laikos liekas jau galīgi izšķirti un nodotī archīvā. Pie tādiem, acīmredzot, pieder arī tas jautājums, kurū varētu nosaukt par teorijas un prakses savstarpējām attiecībām. Saprotams, ka neviens nenoliegs teorijas nozīmi priekš prakses, bet tikai tanī nozīmē, ka papriekš teorija un pēc tam tikai prakse un tamdēļ cilvēkam, kurš iemācījies teoriju un sācis nodarboties praksei, ir tikai jauno — iesācēju juristu lieta. Šai domai netrūkst zināmas ironijas, viņa nokauj katru jaunu īvēseli, kuja nav vēl pilnīgi pārliecīnāta par savu uzskatu pareizību un noklausās savu vecako kollēgu vārdus. No otras pusēs dzirdāmi arī pretēji slēdzieni: — galvenais ir teorija, prakse tikai blakus lieta. Kas labi zinās teoriju, tam viegli būt par praktiku. Bieži vien teorētikis no saviem slavas augstumiem ir gatavs nācīt praktiki, piemirzdams, ka šī pamācība var izsaukt atminā baloža tēlu, kujiš ņingājās par lamatās iekļuvušo pasauli. Lieta tā, ka juridisks tīkls ir vislabākās lamas, ja cilvēki ziliti. Lieta tā, ka universitātes studenti — juristi.
- Ko tuvināt teoriju un praksi? Kas vispār ir teorija un prakse un pasaulītes — universitātes studenti — juristi.
- Ko darīt, lai nostādītu labāk juridisko izglītību universitatē? — tie visi ir jautājumi, kuji līdz kādas viņu savstarpējās attiecības? — tie visi ir jautājumi, kuji līdz sim laikam prasa atbildes, bet neatrod tās, jo pazaudēts ir pats galvenais — tas, ko Tacits loti veikli nosaucis par apetīti uz zinātni (apetitus scientiae)!

vairāk, nekā spēj uzzement viņa vēders; vai ja tas ēd par daudz Maz. atrad no ēšanas un pēdīgi ēd tikai gradījuma dēļ. To pašu var teikt arī par apetīti uz zinātni. Mūsu laikos cilvēki, un to stāpā arī jūrīsti, nogrimuši savā praktiskajā darbā, nemanoš atradinājās no galīgās barības un pazaudē apetīti uz zinātni pat savā speciālitātē. Šī pauādība ir nevēlama visos viņas veidos. Bet ko darīt, lai atgūtu apetīti uz zinātni? Kādā jaukā darbā, kuju uzrakstījis Lezaud, ar atrodam sekošu teicīenu: lasi, lai saprastu; rezumē, lai atšķirtu; domā, lai spriestu.¹ Tā tad lai spriestu, vispirms ir jālasa. Tie ir divi galējie locekļi vienā kēdē.

Ne mazāk raksturīgs ir kāds Montēna teicīens, ka dona ir jāizkal, bet ne jāizmēbelē.

Bet izkalt domu var tikai tāds jurists, kujiš neseko vienīgi tikai praksei. Patiesībā, prakse pēc savas idejas ir šablons, kuju iegūst tā pieletotājs. Prakse tamdēļ arī iemīdžina gara prasības: lasītā rezumēt un domāt. Viņa tiesī ved pie apetītes trūkuma uz zinātni arī savā speciālitātē.

Kujiš tad nezin, ka jurists maz interesējas par juridisko literātu. Juridiski žurnāli starp juristiem-praktikiem maz izplatīti, seši. Patiesībā, prakse pēc savas idejas ir šablons, kuju iegūst tā pieletotājs. Prakse tamdēļ arī iemīdžina gara prasības: lasītā rezumēt un domāt. Viņa tiesī ved pie apetītes trūkuma uz zinātni arī savā speciālitātē.

Kujiš tamdēļ daudzums ir samērā nīcegs. Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

Saprotams, ka pašu juridisko žurnālu daudzums ir samērā nīcegs.

šāk iegūt šablonisku raksturu un nemānot kļūst par mākslas amatni. Sakarā ar to arī juridiskā darbība kļūst nogurdinoša, sevišķi, ja vienīgais daudz, un cilvēki pilnīgi sāk pagurt. No vienas pusēs juridiskās teorētizēšana un vīnas praktizēšana no otras pusēs kļūst par arī negatīvo parādību. Bet joti labi taču zināms, ka pie vienīgām apstākliem tie cilvēki, kuri nodarbojās praksē un seko teorijai, vienmēr un visur izrādās stiprāki par saviem kolēgiem, kuri neseko teorijai.

Prakse bez teorijas, tā ir tulksa istaba, kuŗā cilvēks, kurš pierādis pie tās, varēs arī orientēties. Teorija — tā ir grāisma, kuŗā šo istabu apgrāsmo. Un vai mēs vākaros, ieiedami savos dzīvoikļos, neiedzīmām gaismu, lai nepakluptu? Kamēdē! tad juristi piemirst teoriju — šo juridisko grāismu priekš prakses?

Savukārt arī teorētikis, kurš novēršas no prakses, ir bieži vien līdzīgs miljājam un slavenajam Don-Kichotam. Viņš sekmīgi cīnās ar vēja dzirnavām, izdarā tiešām īstus varoņdarbus, bet dzīve — „Skatieties un mācieties, tas ir cilvēks, kuŗš neko nedara. Nodarbojaties ar praksi un jūs būsiet īstie dzīves cilvēki.“ Tandēj vienmēr jāamatmin, ka romiešu juristi biji netikvien praktiski, bet arī teorētiki; zirātne un prakse bija tikai viņu darbības dažādās pusēs.

§ 8. Civiltiesību teorija un prakse.

- Kazuistika tiesībās ir pretēji proporcionāla tiesību teorijai. Tiesībās — resp. arī civiltiesīskās normas rodas un attīstās divējādā ceļā — praktiski un teorētiski.
- Praktiski šīs normas pa leilākai daļai rodas kazusu jeb precentu ceļā, t. i. pateicoties tam, ka atsevišķiem gadījumiem atkārtojoties izveidojas ierašu tiesības, kuŗu normas pie reizes arī pārvēršas civiltiesīskās normās. Atsevišķām konkrētām tiesīskām attiecībām (gadījumiem) atkārtojoties, šīs attiecības abstrahējas un beidzot pārvēršas par vispārēju norādījumu kā rikoties noteiktos gadījumos t. i. novē pie tiesiskas normas.
- Theorētiski tiesiskas normas rodas kā lietpratēju radītas tiesiskas cīkās (gadījumus).

Starpība starp abiem tiesību rašanās veidiem acimredzama: piemais veids — zemāpziņas tiesisku normu radīšana, bet otrs veids — apzināta objektīvu tiesisku normu radīšana. Tā tad, ja pēdējo tiesisku normu rašanās veids raksturojams ar mēriki, tad pirmais būtu raksturojams ar cēloni. No sacītā ir saprotami, ka kazuistikā tiesības tiešām ir pretēji proporcionāla tiesību teorijai. Šī pēdējā tēze būtu saprotama tādējādi, ka jo vairāk tiesības attīstās kazuistikas eejā, jo mazāk viņas ierādīta vieta tiesību teorijai, t. i. mērķveidīgai tiesisku normu radīšanai un attīstībai.

Sacītam jāpielet ar dažiem iebildumiem:

- Būtu aplāni domāt, ka zemāpziņas tiesisku normu rašanās procesā mērķveidīgais elements būtu pilnīgi izslēgts. Radīdamas precedenti, tiesnesis katru reizi rikosies sapratīgi un apzināti iztīt. Zājot konkrētās juridiskās attiecības un savu lēnumu pamatodams, bet šī tiesnesē apzinātā rīcība būs tomēr aprobežota ar šī konkrētā gadījuma analizi un kas pāri par to paliks priekš viņa zemāpziņā. Tieši tādējā kazuistikām tiesībām nepiemīt tā vispārējā mērķveidīgā norma. Ciriņība, kuŗā tiek sasniegtā, radot abstraktas tiesiskas normas. Citiem vārdiem sakot, kazuistikā tiesības nav vienotas un to normām trūkst iekšēja sakara.
- Uzmanīgi jāpielet jādzīenam „zemāpziņas“, „zemāpziņa“, nav tas pats kas „virsapziņa“, jo pēdējā satur sevi intuitīvu apziņu. Šī virsapziņa bija pamatā romiešu kazuistikām tiesībām, kuŗas balstījās uz teokrātismu (formālismu). Tādā kārtā šīs tiesiskās iekārtas teokrātisms ēlēnīgi apvienoja kazuistiku tiesībās (stingri fortas teokrātijas iemēšanai) un tam par iemeslu bija tiesībām īstenu svešā romiešu pakāpeniski Romā nobāl un to vietu iemēšanai tās ar tāri cilvēciskām teokrātijā ar savu priesteru kultu. Tiesības ar teokrātijas pazīmēm pāzīmē, bet arī šajā gadījumā bija sava virsapziņa, kura izpauðas dabīgā taisnībā (aequitas naturalis), jeb dabīgā likumā. Iespaidoti no vēlākā laika grieķu filozofiem Ronijs Juristi vadījās no dabīgas saprāta (ratio naturalis). Tādā kārtā saprotams, ka minētos gadījumos „virsapziņas“ izcelšanās avots bija apziņa, — ne tiesību laukā, bet reliģijā, filozofijā, morālē u. t. t. Turpretīm ar saprātu radītās tiesiskās normās šī apziņa atrodama tieši tiesību laukā, kuŗas arī uzskatāmas par absolūtu vērtību.
- Sacītās mūs pārliecināja, kādējā Romas juristi, būdami kazuisti, izvairījās dot dēfīnīcijas, vispārējus principus un izmanto teoriju.

nība iū apzināti radīta no likumdevēja, kātej atsevišķu pārdo-
košana nav domājama bez visa kodeksa izpratnes, kūjā atsevišķi
panti savstarpēji organiski saistīti. Citiem vārdiem sakot, kazuisti-
sko tiesību tulkošana itkā rada zināmu formālismu vispārējo principu
neievērošanu. Pateicoties šim apstāklīm, tiesnešiem un advokātiem
pakāpeniski zūd interese par teorētiskām tiesībām, kādēļ nu rodas
iespāds, ka teorija tiesības ir radīta tikai studentiem un varbūt jau-
niem juristiem-iesācējiem, bet ne tiem, kuriem plāsi piedzīvojumi
lietpratīga likuma teksta iztulkkošanā, ar kuru kādreiz jau izšķirts
vēlēts sadzīvē uzņemējius jautājums.

2. Kazuistiskā tiesību atvēršanā
sāmēlās tulkosanas.

cijas un viņu formālas tulkošanai.

Jo vairāk rodas atsevišķu precedēntu, kuŗi tiek uzskatīti par morādījumu kā rīkoties līdzīgos gadījumos, rodas nepieciešamība atvieglojot orientēšanos šajās kazuistiskās tiesībās. Sakařā ar to, kā jau zināms, tiek izdoti šo kazusu krājumi (tiesisku ieradumu un tiesas spriedumu krājumi). Šie izdevumi ir pirmais mēģinājums vienkopus apvienot kazuistiskās tiesības un atsevišķu izvilkumu veidā jeb pilnīgā krājumā. Ar laiku šie krājumi, kā kodificētās tiesības tiek uzskatīti kā studiju priekšmeti un viņu zinātniskā tulkosana ved pie šo tiesību zinātniskās pamatošanas padzījīmāšanas. Šo studiju rezultātā dažādie krājumu kopojumi un padzījīmāšanas. Šo studiju rezultātā dažādie krājumu kopojumi, un neoficiālie) tiek uzlaboti kā formas, tā arī satura ziņā. Vaijāki etsevišķi kazusi tiek formulēti no izdevējiem vispāriģā, abstraktā tēzē — pantu vai paragrafu veidā. Kā šādu jaunu tiesību formulējumu rezultāts izveidojas pastāvošie civiltiesību kopojumi, kuri mūsu vietējo civillikumu kopojums un agr. Krievijas civilikumi, kā arī Latgalē. Šo tiesisku normu krājumu nevar vēl uzskatīt par koļektu, jo viņā nav konstatēama tiesisku principu vienība, kā arī trūkst iekšēja plāna architektoniskā uzbūvē. Tikai kodifikācija, stratīkās un dinamikas pilnīgas izpratlīmes rezultāts.

prakses ir tiesību teorijai.

Interpretētās kazuistiskās tiesības derīgas pa daļai vienkāršām sadzīves formām, jo tur atsevišķi gadījumi attārtojas, bez lielākajiem novirzieniem uz vienu vai otru pusī, kādēj ar precedentiem nav grūtības iegulēt sabiedrības tiesiskās dzīves prasības. Ja arī novirzienīs no parastās dzīves formas būs kādreiz bijis lielāks, tad gadījumā zinīs mēdz izšķirt pēc analogijas ar kādu no nodibinājušāmies precedētiem. Turpretim sabiedriskai dzīvei kompliečoties — tiesības neatbilst vairs dzīves prasībām un tiesa no „likuma analoģijas“ pāriet uz „tiesību analoģiju“, citiem vārdiem sakot, piemēro tiešību zinātnes atzinumu.

Līdz ar to sāk varoties tiesu kēsacījās iestādēm izdotas novelas (likumu papildinājumi), lai ar tām labotu vai papildinātu attiecīgu likumu krājumus, kas gauju novērtoti pie inkorporācijām tiesību revizijas.

Tādā stāvoklī pašreiz atrodas Latvijā piemerojamas cīviltiesības (vispārējās un Latgalē spēkā esošās). Tiesisku normu piemērošanās jauniem sarežģītākiem dzīves apstākļiem ir grūts process. Tas apgrūtina tiesisko normu pielietošanu un ienes zināmu jūceklī šo tiesisko normu inkorporāciju, kas jau bez tam nav savos principos saskaņotas, kādēļ var runāt par šīs inkorporācijas tiesisku krizi, kurā pie reizes var viltkies diezgan ilgi. Kā izēja no šī krizes stāvokļa ir jautājuma atrisināšana par likumu kodifikāciju, kādēļ ar to sāk piemiegzties tiesību teorijai, kura ir vadītāja prak-
bet līdz ar to īstājās pārstrādātā un jaunās tiesiskās sistēmas

tiski tiesisku jautajumu atrisanasē un jāvienotāja.

4. Tagadnes cīviltiesisku normu pielietošana tiesu praksē bez tiesību teorijas piepalīdzības pieteikši neatzsniedz savu mērķi.

„visjauvāko“ romiešu tiesību turpmākais pārīabotais apstrādājums

... neārīmīgāmām tiesībām, kā radās nepieciešamība saskanot objektīvās tiesības ar juridisko logiku — neizbēgami uzpeldēja daudzas pretējuma un neatrisināmas pretešķības. Savinji mēģināja iz pandektu runas un izdalīt tiro logikas materiālu, kuri šā attiektos uz tārām rottiesībām, bet iznādījās, ka pat šī tārā romiesu juridiskā loģika mīešu tiesībām, bez pretrūnām attiecībā uz romiešu tiesību attīstības gaitu.

Šīm pretrūnām darīja galu Vācijas cīvilkodeks (B. G. B.), kurš nākumā iekļumodos un tās apstrādā vissāmām pandektu tiesībām.

¹ Nežajev, Encikloped, Slovar Brokgaiza i Efrona, 52, 712 lp.

5. Ir divējādi virzieni, kuri noved mūs pie jaunas tiesību teorijas, bez kuras prakse nevar pieteikoti labi strādāt.

1) No vienas pusēs, atmetot jebkuru teoriju, tiek rekomandēts juristi, tikai ar to starbību, ka kasusa atrisinājumam tiek piešķirta zināmā objektīvo tiesību nozīme. Šis virziens pazīstams zem nosaukuma Brīvā tiesību skola, t. i. tiesas nodarbotos ar tiesisku normu radīšanu — dažādos novirzienos, t. i. no galējībam līdz mērenībai.¹ No vienas pusēs tiesnesim, izspriežot kādu lietu jāvadās no savā taisnīgā ieskaņa, kaut tas būtu pretēji likumam (krievais virziens brivo tiesību skolas piekritējējs), bet pretējais virziens (mērenā virziena piekritēji) saka, ka pie konkrētu gadījumu izlemšanas tiesnesim jāvadās no tiesu prakses un dominējušām pievispār atzītām mācībām. Pie šī pēdējā novirziena piekritējējam pie skaitāms šveices cīvilkodeka radītās Hubers (sk. Z. G. B. vantnu).

¹ Plaščaki skaties Šteinberg (Juridičeskaja Zapiski, 1913, I.—II. 223. lp.), Kelman (Trudy civil. kružka, Kiev, I). Pretim Pokrovskij (Vestnik prava, 1905, Nr. 1, tāpat Jurid. Vestnik, 1916). Sk. arī Kistja Kovaski, Socialnyja nauki i pravo.

EN 1-22

卷之三

Pēc būtības šķiet skaidrs, ka arī Hubers atlauj tiesai radīt jaunas kazuistiskas tiesiskas normas, nemot palīgā tiesību teoriju, bet tikai tādā gadījumā, ja likumos konstatētas kādas nepilnības.

2) Ir arī pretējs ceļš, kurijs tiesisko normu meklēšanā neapmierinājas ar kazustiska rakstura tiesību radīšanu, bet meklē jaunāko tiesību teoriju, kuraī nav nekā kopēja ar tīro pandekātsko teoriju un tām teorijām, kuras sastopamas Vācijas un ūeīces cīvilkodekos.

Acīmedzot, katrai tiesību teorijai, ja viņa neaprobežojas ar juridisko loģiku, kā tas sastopams pēc pandektu doktrīnas, vajag būt savam pamatojumam.

Šos pamatojumus "izbūdījuši daži vācu juristi atsevišķā jēdzienā: „tiesiska kārtība“ („Rechtsordnung“), pie kam daži, piem., V. Schönenfelds,¹ šo tiesisko kārtību saprot kā „loģisku kārtību“. Citi zinātnieki runā par „Seinsform des Rechts“ (O. Hüsserl)², citi — par Rechtsgemeinschaft (W. Burkhardt),³ pie kam tiek viens no otra atšķirti jēdzieni Gesellschaft (T. vonenniss),⁴ kā arī Gemeinschaft un individu kā subjekts (G. Hüller).

Franču skolā tiek izbūdita t. s. solidāra teorija (Burzua), sociālās atkarības un līdzvarā teorijas (Digi, Oriu). Vispār pēdējā laikā civiltiesības vērojam sociālu momentu iessaknošanos šo tiesību teorētiskā pamatojumā, kādēj šajā sakarībā var jau pat sākt runāt par civiltiesību „sociālizāciju“ un līdz ar to izbūdas jauna problēma, t. i. par humānisma, klasicisma un romantisma savstarpējām attiecībām tiesību, resp. civiltiesību teorijā.

6. Tiesību, resp. arī civiltiesību teorija humānisma, klasicisma un romantisma apgaismojumā.

Humānisma, klasicisma un romantisma savstarpēju attiecību problēma tiesību teorijā tika pacelta 1929. g. septembrī Varšavā — Polijas juristu II. kongressā. Šīs problēmas atrismāšanai veltījis arī rakstu Žiljens Bonekas (Julien Bonecasse), „Science du droit et Romantisme“ (Paris 1928) autors. Rakstā „Humanisme, classicisme et romantisme dans la vie du droit“⁵ autors izteicis domu:

1) kā humānisma izpaudums tiesībās ir cilvēku īņemu jeb izaikātu izpaudums, kurš radies un attīstījies ārpus reliģijas iespāida (laicīgās, bet ne kanoniskās tiesības); pour les humanistes la pensée humaine peut se développer en dehors de la religion (1930, I., p. 29). L'esprit de la Renaissance n'est pas un développement de celui de l'humanisme (ibidem), une réaction intégrale contre la scolastique (p. 30).

Tiesību atraišanās no reliģijas noritēja 17. g. simtenī tādā pašā ceļā — resp. kā pakaldarinājums senajiem: sous le rapport de l'imitation des Anciens — essence de la doctrine humaniste (p. 30). Bet klasicisms savukārt, arī ir pakaldarinājums senajiem, kādēj starpība meklējama pakaldarinājumu raksturā. Pakaldarinājumi var būt vai nu āreji — tīri formāli, vai pēc būtības.

2) Kas attiecas uz t. s. juridisko romāntismu, tad viņa pamatā autors saskata jūtas (le sentiment): le romāntisme juridique rejette toute règle provenante de l'extérieur, et base sur le principe du droit, sur le sentiment (p. 30 et 136), mais le romāntisme suppose, qu'on lui donne une place exclusive; le classicisme, au contraire, vise à l'équilibre entre la raison et le sentiment (30 p. 144). No sacītā izriet, ka gadījumā, ja jūtas tiesībās ir pārsvārā par savrātu, tad varam runāt par romāntismu, bet ja šie abi elementi ir līdzvaroti, tad par klasicismu tiesību teorijā.

Citādu pieeju jautājumā par juridisko romāntismu atradis Javorisks. Pēc viņa domām juridiskais romāntisms ir domāšanas rezultāts, kā kaut kas vēsels (kategorijas idejas), bet ne kā darbība vai koncepcija (jēdzieni).

7. Normatīvā civiltiesīskā sabiedrība kā jaunās civiltiesību teorijas priekšnoteikums.

Jau aprādītā individuālu un vispārēju principu sintēze ierosina mēģinājumu, atrast tiesību teoriju tiesisku normu radišanas celā un ar šo normu palīdzību rast tādu normatīvu civiltiesisku sabiedrību, kurā statika un dinamika ne tikai savstarpēji, bet arī ar tiesisku pieņākuma sajūtu atrastos zināmā saskaņotibā. Šāda normatīva sabiedrība nerodas prakses ceļā, jo eik liela arī nebūtu ,kazusu summa“, viņa arvien paliks mechanisks kopums. Tīkai cilvēka saprāts, sāskanots ar viņa sirdi (apziņa, jūtas), tīkai racionalisms un romāntisms (izprasts kā iracionālas milestības, simpatijas un visa labā cēlonis) savā kopumā uzskaņām kā vienīgi pareizs pamats normatīvai tiesiskai sabiedrībai. Šo normatīvo sabiedrību rada speciālisti,

¹ Die logische Struktur der Rechtsordnung (Leipzig, 1927).

² Rechtskraft und Rechtsgeitung (Berlin, 1925).

³ Die Organisation der Rechtsgemeinschaft (Berlin, 1927).

⁴ Gemeinschaft und Gesellschaft. Sk. vēl Sinaiski. Abhandlungen zur Theorie und Geschichte des Zivilrechts (Riga, 1930).

⁵ Revue générale du droit, 1929.—1930.

kuri pārzin tēsisiku dzīvi un pie šīs sabiedrības konstruēšanas ievēro brīvības un pienākumu līdzsvaru. Pievestā līdzsvara neievērošana saknē iznīcina sabiedrību, samaitā cilvēku un novēd no vienas puses pozitivisma un racionalisma, bet no otras puses — romantisma, irracionālisma galējibās. Tādēļ tie reformātori, kuri neapsvej briņas un pienākumu sintēzes nepieciešamību, izsauce dabīgu reakciju ne tikai pret sevi, bet arī pret viņu darbiem tiesisku normu radīšanas laukā.

Savos darbos, kuŗus esmu veltījis normatīvās civiltiesiskās sabiedrības jēdzienai noskaidrošanai un līdz ar to metodēm, kā tui-kojamas tiesiskas normas tiesu praksē, esmu mēģinājis iztīrīt tāgadnes civiltiesību jaunākās teorijas jautājumu, pie kam līdz ar to katras tautas un valsts reālam dzīves prasībām, kādēļ viņa uz-uzskatāma par kautko abstraktu, ko izgudrojis cilvēku prāts. Prak-tilēlākā mērā ir chaotiska, jo praktikis pastāvīgi saistīts ar kazusu. Tikai tiesību teorija, kā zinātnē, kas pēta visumū, ir uzticamais kompass tiesisku normu izpratnei un pielietošanā.

Saprotams, tiesību teorija nedrikst attalnāties no praktiskām savajāzībām, ar kurām ikdiens sastopas prakse. Cik svārīgs priekš-noteikums cilvēka tiesiskās dzīves pareizai konstrukcijai ir brīvības un pienākumu sintēze, tik pat svārīga ir prakses un teorijas sadar-biba tiesībās un tiesībām. Ar nozālošanu jāatzīst, ka mūsu latī-ķi prakse pa lielai daļai vadās no saviem piedzīvojumiem un tikai retos gadījumos mēklē atbalstu tiesību teorijā, bet arī teorija vadās no saviem prātojumiem un konstrukcijām, bieži nepiegriežot vērību praktiķu balsij. Gribu izteikt veļējumu, lai prakse un teorija viens apaugšotu. Jo sevišķi praksei jāapsver, kā vispārējo konstrukciju (statiskās tiesiskās normas), kā arī vispārēju kustību norma- ciju (dināmiskās tiesiskās normas), pielietojot tās ar zināmiem pienākumiem un sociālām funkcijām, pie tam normatīvās civiltiesiskās sabiedrības metodi.¹

Saskaņā ar vācu uzskatiem (Charles Joe)² romantiku dzīvī-ideāls esot individuālisms, bet tikai renesansa un klasicisma gara iz-

¹ Autora darbi, kas veltīti civiltiesību teorijas noskaidrošanai, ir iepriestītiešību Ministrijas Vēstnesi un Juristā un bez tam skat. Osnovy gražanskago prava un Abhandlungen zur Theorie und Geschichte des Zivilrechts.

² Wandlungen der Weltanschauung (Tübingen, 1929, II, 320 l.p.).

pratnē. Šīs individuālisma gars nav uzskatāms kā tāds, kurš cil-vēkus šķir, bet kā tāds, kuŗš viņus vieno. Minētais uzskaits balstās uz šķērga filozofijas, kuriā individuālismu saprot kā kaut ko veselu un vispārēju, jo neviens nevar zināt, kas viņš ir, ne zinādam, kas ir viņa tuvākais.

Tādēļ arī romantiku mēklē apvienību, mīlestību un apvienošanos ar citiem. Viņu tendence ir ne dzīvot, bet ziedot sevi ciem. Tādējādi šai romantisma koncepcijā ir saskatāma jau zināma sociālā-racionālismam ar savu racionālo, pēc būtības tiri individuālistisko tendenci. Pēc Javorška domām katrais indivīds vadās tikai no sevis un ir autonoms, kādēļ sabiedrība nav uzskatāma par organismu, bet gan kā līdzīgu indivīdu summa. Šāds racionalisms, sakarā ar sabie-drības mechanisko konstrukciju, dabisgi, izsauc reakciju — roman-tismu. Šī parādība atkārtosies arvien tad, kad racionalisms domi-nēs (Ip. 138). No sacītā kļūst saprotama reakcija tiesību teorijā un praksē pret tagadnes racionalismu. Jūridiskās konstrukcijas, ku-pas dibinātas uz statiku, tādējādi itkā vairs neatbilst dzīves prasī-bām, jo individuālisma mēchanisms, staticisms prasa reakciju, ku-ja izpaužas universālismā, organismā, romantismā. Tādā kārtā kā iz-ejas punkts nevar vairs tikt uzskatītas atsevišķa indivīda tiesības, bet valsts un viņas organizācija (Ip. 139.).

Visi jau iztīrītāi un daudz citi meklējumi par humānismu, kla-sicismu un romantisma savstarpējām attiecībām norāda uz tagadnes civiltiesību pamata jautājumiem, t. s. jūriidiško romantismu, kurš izpaužas zināmā kopībā, cilvēku sociālo saistību tiesībās. Bet nemot vērā to, ka izteiktā domas radušās zināmā mērā kā reakcija pret individuālismu un racionalismu, tad tām jāpiejet ar zināmiem leb-li-dumiem un šie iebildumi it sevišķi ir vietā civiltiesībās, kurās savā-zinājā uzskatāmas kā katrā indivīda brīvības chartja. Pretējā gadī-jumā varētu viegli nākt pie slēdziņa par civiltiesību nevajadzību, aizvietojot tās ar zināmiem pienākumiem un sociālām funkcijām, kādas domas izteicis Digi (Diguit).

Rezultātā tomēr jānak pie slēdziena, ka civiltiesību teorijai jā-būt konstruētai uz tīri individuālu un vispā-rēju, visiem cilvēkiem kopēju, sintēžu pam-a-tiem, bet šis vispārējais nedrīks stāznīcināt to, kas katrā atsevišķā cilvēkā ir īpatnējs un rak-sturīgs. Cik vienādas arī neizliktos lapas uz viena koka, tomēr

36 ja tās uzmanīgāki aplūkotu, mums būs jānāk pie slēdziena, ka kattai no viņām ir savādāks izskats. Tagadnes kolektīvisma kustība tieši iziej uz personības iznīcināšanu un šajā sakarībā būtu vietā atcerēties stāstu par cilvēku, kurš sēdēdams uz zara, pats šo zaru cītīgi sācis cirst. Ar šādu zaru varētu tikt salidzināts ne tikai individuālisms, bet arī sociālizācija (romantisms), kā vispārējs pamats.

§ 9. Normatīva civiltiesiska sabiedrība kā zinātnē.

Vispār zināms, ka katra zinātne var attīstīties divos virzienos: praktiskā jeb pielietojamā un teorētiskā. Ja pirmo virzīenu var pieņemt par mākslu, tad otrs ir tiešām tīra zinātne. Minētos divus virzienus mēs atrodam arī medicīnā, piemēram, praktiskā medecīna un teorētiskā medicīna. To pašu atrodam kā tiesīsbās vispār, tā arī civiltiesībās. Pozitīvo — spēkā esošo — tiesību studēšana, nolūkā tās pielietot dažādu gadījumu ižķiršanai dzīvē, patiesībā ir praktiskas dabas, bez tam studentā attīsta juridisko domāšanu un izkopj viņā pastāvošo normu iztulkošanas mākslu. Līdzīgi praktiskai medicīnai, to varētu nosaukt par praktisko jurisprudenci, pretejī civiltiesību patiesi zinātniskai studēšanai — teorētiskai jurisprudenci. Saprātams, ka minētās zinātnēs netiek izvesta striktā norobežošana praktiskās un teorētiskās zinātnēs. Protī, praktiskā zinātne atsaucas uz teorētisko zinātni, lai reaizietu zinātņu taisnojumu, un otrādi, — teorētiskā zinātne, lai pārmākonu augstumos, censīgas atbalstīties uz praktisko zinātni, lai pāceltu savu sociālo svaru.

Bet mūsu laikos ir mēģināts kā tiesības vispār, tā arī civiltiesītās taisnojumu, un otrādi, — teorētiskā zinātne, lai reaizietu zinātņu spriedumus, censīgas atbalstīties uz praktisko zinātni, lai pārmākonu augstumos, censīgas atbalstīties uz praktisko zinātni, lai pāceltu savu sociālo svaru.

Izejot no tā viedokļa, ka katra teorētiska zinātne ir sintetisku spriedumu krājums, kuri doti a priori (Kaufmann), tīrās tiesību ziņātnes aizstāvji noraida vispār tiesīsku empiriju². Pie tam tīrās ziņātnes mērķis ir dažādos spriedumus vai notikumus novest pie

kādas slēgtas vienības. No šejienes pašu sistēmu saprot kā sintētisku patiesību (kas izriet no viena jēdziena) sistēmu.¹

Tiro tiesību mācība ir attīstījusies zem Husserla² ideju iespāda un tīkai šīs mācības gaismā viņu var pilnīgi izprast. Saproto tādā veidā teorētisku zinātni kā tīru zinātni, mēs redzam, ka saites ar praktisko, pielietojamo zinātni tiek pilnīgi sarautas un mēs pārejam uz atsevišķu zinātni, savā ziņā juridisko matēmatiku.

Bet ir iespējama arī cita pieejā teorētiskām zinātnēm, pīeja, kurja nepārrauj galīgi saites ar empiriju. Tiesiskas formas tiek uzglabātas kā teorētiskas zinātnes pētījumu priekšmets, kas parasti novē pie konstruktīvās dogmatikas, pretēji praktiskai — pielietoja-mai dogmatikai³.

Mana mācība par civiltiesisko sabiedrību ienem vidus līniju starp divām zinātnēm — tīrām tiesībām un konstruktīvo dogmu. Civiltiesiska sabiedrība, būdama normatīva parādība (un šīni nozīmē — jēdziens), tomēr nesarauj savas saites ar empiriju. Normatīva sabiedrība ir parallēle socioloģiskai sabiedrībai, kurā vienai ir po-tence realizētības, un realizēdamās tā pārveidojas zināmās robežās, kurās novilktais no normatīvas sabiedrības (Sabiedrības dinamika, sk. dinamiskas normas.) Tas no vienas pusēs. No otras pusēs mācība par civiltiesisku sabiedrību kā normatīvu parādību nesakrit ar konstruktīvo dogmatiku. Pēdējā ir cīeši saistīta ar doto em-

a priorīsche Lehre vom Rechtssatz. Sal. G. Walz, Kritik der phänomenologischen reinen Rechtslehre F. Kaufmanns (Stuttgart 1928), S. 46; F. Sandner, Kelsens Rechtslehre (Tüb. 1923), S. 73 — der Rechtssatz ist für Kelsen eine Schöpfung der Rechtswissenschaft, entsteht also in einer metarechtlichen Sphäre. ¹ Kaufmann, I.c., S. 37. Die Gesamtheit dieser Urteile bestimmt ihren Ge-genstand vollständig: Er ist der zentrale Einheitspunkt, der Schnittpunkt sämtlicher Bestimmungsrichtungen. In dieser durchgängigen Bestimmung ihres Ge-schickes ist die Idee theoretischer Wissenschaft geschlossen. Und diese Idee selbst, welche eine Mannigfaltigkeit von Wahrheiten durch ihre Richtung auf einen Gegenstand, dessen voller Sinn sich in ihnen darstellt, zur Einheit zusam-menfasst, nennen wir System. Unter einem System hat man also die Gesamt-heit synthetischer Wahrheiten zu verstehen, welche aus einem Begriffe her-fließen. In ihm konstituiert sich die Einheit von Wahrheit und Sinn. Theore-tische Wissenschaft als Weg ist daher Systematik, theoretische Wissenschaft als Ziel ist System.

² Husserl, Ideen, S. 272.

³ G. Walz, I.c., S. 26: Damit ist die heute so bekämpfte „Konstruktions-jurisprudenz“ (Ausdruck von Hecks), die mit der „konstruktiven“ Jurisprudenz Juristen angeht, ist der empirisch wandelbare Inhalt der Rechtssätze, was den Rechtstheoretiker angeht, ist die a priori feststehende Form der Rechtssätze. Felix Kaufmann gar nichts zu tun hat, im wesentlichen zur Geltung erhoben. Alle Rechtstheorie ist daher ihrem Wesen nach Lehre vom Rechtssatz, und zwar

piriju un ir tikai viens spriedumos).

Manas mācības atšķirība no diyām minētām mācībām (tīrām tiesībām un konstruktīvās tiesību dogmas) nepastāv tikai starpībā starp civiltiesību teorētiskās zinātnes izpratni, bet arī praktiskās attiecībās. Literātūrā, ne bez pamata, aizrāda, ka tīrām tiesībām nav nekā kopēja ar pozitīvo tiesību dogmatiku¹. Atzīdams tīrām tiesību zinātnes un arī tīrās civiltiesības likumību un radošo iespaidu, es tomēr atzīstu, ka civiltiesības, kā teorētiska zinātnē, var tikt pētītas dažādi, atkarībā no dažādām metodēm un attkarībā no vienas vai otrs pētījāmā priekšmeta puses. Tādēļ jāatzīst šīs mācības zinātniskā nozīme un vērtība arī prieķis citām civiltiesību teorētiskām zinātnēm. Starp citu, tīrās tiesības ir noderīgas arī konstruktīvai dogmatikai, kā teorētiskai tiesību zinātnei. Nenoļiedams arī zinātnisku nozīmi un vērtību tagadnes dogmātiskai zinātnei, kā konstruktīvai, man tomēr jāatzīmē, ka tie pārmetumi ir taisnīgi, kurius izsaka sevišķi brīvo tiesību skola, t. i. ka tagadnes konstruktīvā dogmatika aizraujas no jēdzieniem (Begriffjurisprudenz) un šīm ziņām no tiesīsiskas empirijas.

nātnes uzbrūve.
Civilsocioloģiska sabiedriba, kā tiesisko faktu sakopojums, var tikt apskatīta statistiski un dinamiski. Tādēj jau ne bez pamata kā cielogājas tēvs Augusts Comte mācībā par statiku un dinamiku, par socioloģijas nodalām. Pateicoties manai mācībā par civiltiesīfakta parallēlismu, kā redzams, ari teorētiskā mācība par civiltiesīfakta konstruēta pie šīm nodalām. Ar to izskaidro sko sabiedrību var tikt atsevišķi apskatī. No viņiem viens (orjams, ka no manis doti divi) veltījis civiltiesīskas sabiedrības statikai un organizāciju normas) — tās pašas sabiedrības dinamikai. citi (dinamiskas normas)

¹ Sk., piemäram, Heck, Die reine Rechtslehre — Schule der Rechtswissenschaft (Archiv f. d. civ. Praxis, B. 122 (1924), S. 173 ff.).

Pirmā apskatā es centos parādīt, ka organizācijas normas sadaļās divās pamatgruppās: vispārējās organizācijas normās (cītādi sa-
kot, pamatprincipi, izejas punkti civiltiesiskas sabiedrības uzņīvei)
un speciālās, kurās ierobežo vispārējo normu reālizēšanu, sašaurinā
viņa darbības robežas. Piemēram, ja civiltiesiskā sabiedrība ir bū-
vēta uz vispārējas organizācijas normas — brīvības, cilvēka personas
brīvības, tad, acīmredzot, katrā norma, kas ierobežo minēto vispārējo
normu, būs attiecībā pret pirmo speciālu; piemēram, speciālās orga-
nizācijas normas būs tās ūsveices civilkodekā (ZGB) normas, uz
kuru pamata cilvēks ne katraiž var rikoties ar savu personīgo bri-
vību tā, kā viņš to vēlas. Protī, ZGB 27. pants nosaka, ka no
tiesīb- un darbībspējas neviens nevar pavisam vai pa daļai at-
teikties, un ka neviens nevar atsavināt savu brīvību vai ierobežot
sevi viņas izlietošanā tādā mērā, kas runātu pretim tiesībām un ti-
kumibai. No konstruktīvās dogmatikas viedokļa minē-
tajā pants tiek uzskatīts kā vispārēja norma, no cīvili-
tiesiskās sabiedrības redzes viedokļa viņa ir speciāla
norma, kā norma, kas ierobežo cilvēka brīvību. Šai stārpībai ir
nozīme pie likuma iztulkošanas tai ziņā, ka vispārējā norma katru
reizi ipso jure paplašina savu iedarbību, kād speciālā norma sašauri-
nās vai atkrit. Cits piemērs būs vispārēja norma par cilvēka bri-
vību mantiskās un, pīmā kārtā, lietiskās tiesībās; tā ipašuma
tiesības elascitātes princips ir vispārēja organizācijas norma (man-
tiskā brīvība).

Kas attiecas uz manu mācību par dinamiskām normām, tad vīņa konstruēta uz tā principa, ka dinamiska norma ir pēc savas būtības tehniska norma, kas nosaka cilvēka tiesisko darbību. Šīni zinā bas visi tiesību (tiesisko stāvokļu, statusu) iegūšanas, izbeigšanas un dinamiskas normas.

Lietuvių teisės išvystymosi istorijos metu buvo iškilo daugybė klausimų, kurie buvo išspręsti pagal teisės normas. Šiuose fragmentuose bus pateiktas vienas iš jų.

Lieta tā, ka juridisks faktas ir pirmā kārtā cilvēka darbiba, un pie tam ne tikai tiesiska, bet arī prettiesiska (tiesibū pāriķapumi).

Bet arī juridisks faktas, kā notikums (t. y., parādiba, kas tiek apskaitita pati par sevi, neatkarīgi nu cilvēka darbibus), ir dinamisks faktors, kādėl arī normas, kas attiecas uz šo faktu, ir dinamiskas normas.

Ja organizācijas normām raksturīga ir dalīšanās vispārējās un speciālās, tad dinamiskām raksturīga ir to iedalīsana absolūtās un relatiivās. Lai saprastu šo starpībū, vajaga ievērot, ka

¹ SK., Preußische Staatsbibliothek, Archiv f. d. civ. Praxis, D. LII (157-).

„Gesellschaft“ socioloģiskā sabiedrībā. Tā, p. p., runa iet par valsti katrais tiesibas (personas tiesiskais stāvoklis) citām personām jāciena un jāievēro. Katra tiesība (status) ir sociāla parādība, t. i. satur sevi sociālo elementu, savstarpēju ierobežojumu kā civiltiesiskā, tā arī socioloģiskā sabiedrībā. Tadēļ, ja pat runa iet par tiesību tiesībām, tad viņas, tāpat kā lietiskas, ģimenes, mantojuma un personīgas, patiesībā ir saistošas visiem, un šīm ziņā — absolūtas tiesības. Bet katrais tiesības vispārēju saistību, kā sociālu parādību, nedrīkst sajaukt ar jautājumu par vienas vai otras konkrētas tiesības eksistēšanas zināšanu. Ja persona nevar atrunāties ar tiesību normas nezināšanu (ar maziem izņēmumiem), tad, acīmredzot, nevar pierakstīt par vairu sabiedrībai konkrētu civiltiesību nezināšanu. Viņu ir tik daudz un dažādu, ka viņas zināt nav iespējams. Tā tad vispārēja organizācijas norma skanēs: nevienam nevajaga cieš no tā, ka viņš nezināja otrs tiesību, zināms, par cik speciālas normas nenosaka pretējo. Par pamatu šim „pretējam“ ir dažu tiesību publicitāte, t. i. viņu izcelšanās, izbeigšanās un grozišana norit tādā veidā, ka katra persona var un viņai vajaga zināt par viņu eksistēšanu. Tas tiek panākts ar to, ka minētās parādības norit publiski, vai ar oficiālās personas piedalīanos, un tādēļ vietas dimaniskās normas, ar kurām tiek nodibināta publicitāte, ir šīni zinā absolūtas dinamiskas normas. Tādēļ, ipašuma tiesības iegūšanas veids uz nekustamu mantu ar ierakstu zemes grāmatās ir absoluota norma, dimaniska rakstura. To pašu var teikt par valdisānu, vai, pareizāki, nodošanu (tradītio), ar kuŗu tiek nodibinātas ipašuma tiesības uz kustamo mantu (kaut arī ne visās tagadnes civiltiesiskās sabiedrībās).

Dinamiskas normas, kā tādas, tomēr vajaga atšķirt no organizācijas normām ar dinamisku, netiešu efektu (refleksu). Pie šām, p. p., piederēs visas organizācijas speciālās normas, kas nosaka īpašuma tiesību robežas.

Katrā jaunā mācībā jābūt savai terminoloģijai, kuŗa dotu iespēju šo mācību atšķirt no citām, viņai blakus stāvošām, mācībām. Grāmatā „Civiltiesību pamati“, kuŗa sarakstīta krievu valodā, es ieteju terminu „Civiltiesiska sabiedrība“ un viņai preti stādu „Civil-socioloģisku sabiedrību“. Šāda preti nostādīšana, kā augstāk jau minēts, ir dibināta uz parādību parallellismu: norma un fakts. Kas attiecas uz terminu izvēli vācu valodā, tad še es sastopos ar grūtiem. Lietā tā, kā šolaiku tiesību zinātnē arvien vairāk un vairāk noteiktiem stiprinās termins „Rechtsgemeinschaft“. kā pretestats terminam

„Gesellschaft“ socioloģiskā sabiedrībā. Tāda termina „Rechtsgemeinschaft“ un par viņas normatīvo organiāciju. Tāda mācībāi un visumā pieteikoši viņu izteic, jo civiltiesiskā sabiedrība, piņmā kārtā — saptotams, iu satiksnes tiesībās. Citi zinātnieki, turpretim, šo terminu saprot kā diņānisku — darbības sakopojumu, ar kuŗu tiek izteikta satiksme tiesībās (Rechtsgemeinschaft). Šai terminā jau manāma socioloģiskā nokrāsa. Es, galu galā, ar zināmu nedrošību apstājos pie termina „Bürgerliche Rechtsgemeinschaft“ Bez tam arī bailes pavairot terminu skaitu, mani pamudināja izlielot jau piemētu terminu, tomēr, atkārtoju, ka to esmu darījis ne bez šaubām par termina „izvēles pamāreizību. Vispār, kas zīmējas uz terminoloģiju, šo zinātnēs vajadzīgo un svārīgo jautājumu, tad ir jāzīm, ka viņai ikkārtā zinātnē ir loti liela nozīme, newien tiri techniska nozīme, bet viņa katru reizi ir svaīga, lai izprastu pagās lietas būtību. Man liekas, ka šīm gadījumā labāki būtu iziet no manas mācības centrālā punkta par relātīvo parallelismu: norma un fakti, un šādā izpratnē es izlietoju normatīvās un socioloģiskās sabiedrības jēdzienus, pielietojot tos dažādām tiesību nozarēm, pieskaņot ikviens sabiedrības ipašības, p. p., valstiski normatīvo sabiedrību un valstiski socioloģiskā sabiedrību, jeb, pēc manas mācības, „civiltiesisko sabiedrību“ (t. i. normatīvo sabiedrību) un civil-socioloģisko sabiedrību. Te vēl pilaizāms jautājums, vai minētos piemēros nevajadzētu runāt vienkārši par valsts vai pilsonu tiesībām pretēji socioloģiskām parādībām. Nē, nekādā zinātība tā, ka manas mācības par civiltiesisko sabiedrību pamatideja ir tā, ka šī sabiedrība ir tikai viens no daudziem sabiedrības (pašpāzībā) šķērsgriezumiem mācībā par viņu. Valsts, civiltiesiskās normām ir tikai pozitīvu tiesību normu nosaukums viņu dažādos apstrādājumos: vēsturiskās, dogmātiskās, sociāl-polītiskās, tiri teorētiskās. Bet šeit runa iet par ipašu tiesību zinātni, kuŗa atšķiras no ciām, viņai blakus stāvošām, zinātnēm, p. p., civiltiesību zinātni mācīcas kā teorētisku zinātni par sabiedrību viņas ipašā normatīvā caurgriezumā.

§ 10. Civiltiesiskās sabiedrības ideja kā zinātnē.

Civiltiesiskās sabiedrības ideja ir tādas sociālās vienības ideja, kurā norisinās cilvēka tiesiskā darbība vai nu tieši, vai sevišķās ma-

zākās sociālās vienībās, kurās tagadējās dognas parasti apzīmē ar vārdu — juridiska persona.¹ Vienības ideja pazīstama kā tīro tiesību teorētiskai zinātnei, kā tās norādīts jau agrāk, tā arī konstruktivai dogmātikai, sevišķi pazīstamajā mācībā par tiesību trūkumiem, kurus loģiski aizpilda, jo katra sistēma pati sevī logiski noslēgta, t. i. patiesībā izrādās par pilnīgu sistēmu. Tomēr, mācība par civiltiesību noved mani pie citas civiltiesīskās sabiedrības vienībās sabiedrību novēl mani pie citas civiltiesīskās sistēma, tiesību logiskā sistēma galu galā ir logikas sistēma, nesākumā izpratnes. Tiesību logiskā sistēma galu galā ir logikas sistēma, kaut arī juridiskās logikas sistēma, t. i. tāda, kas attīstījusies uz pozitīvu tiesību pamata.

Civiltiesīskās sabiedrības sistēmā nav arī trūkumu, tomēr nevis loģisku, bet sociālu, jo katrais sabiedrības pastāvēsanā un kustībā vienmēr ir viess tas, bez kā nebūtu sabiedrības. Tā tad, normatīvās sabiedrības vienība, kā socioloģiskās sabiedrības paralēle, tiek novesta līdz dzīvās vienības idejai un nevis logiskai vienībai. Norādīvēlās tās normas, t. i. pastāvošās normatīvās sabiedrības statīka. Pie tām tad normās, t. i. tiesnesim, tamis gadījumos, ja arī jāgriežas pilsonim un juristam, arī tiesnesim, tamis gadījumam atbilstošu izrādās, ka pozitīvajās tiesībās nav zināmām gadījumam atbilstošu normu.

Ir zināms, ka tagadējās tiesību sistēmas sniedz tiesnesim vispārejus norādījumus, kā tam jārikojas vienā vai otrā gadījumā. Dažās likumdošanās tiesnesim jāseko likumu visparējai gribai un garantam. Bet kas tie tādi par mistiskiem faktoriem — likuma griba un gars, — to bieži vien tiesnesis pats nezin. Viņš vienkārši rikojas pēc savas intuīcijas, nojautas, kamēr manā mācībā par organizātoriskās sabiedrību tiesnesim šādi kritēji, doti visparējās organizātoriskās normās, t. i. tajos pamatos, uz kuriem uzcelta civiltiesīskā sabiedrība. Tas no vienas pusēs — tiesnesiem par vadītājiem, norādītājiem noder blanketa rakstura dimamiskas normas. Tiesnešiem vienmēr jāgriežas pie tām, kad cilvēku konkrētā-tiesīskā darbibā pastāvošās tiesības atduras uz normu trūkumiem. Blanketajās normās arī slēpjās noslēpumainais likumu gars un satus, kas atvieglo civiltiesīskās sabiedrības kā normatīva jēdziena un parallelē arī kā socioloģiskas parādības tālāko attīstību. Tomēr, arī pie tam tiesnesim ir jāsaskaņo savi spriedumi ne tik vien ar dināmiskajām blanketajām normām, bet pirmā kārtā arī ar organizātoriskām norādījumiem.

mām, un sevišķi vispārējām. Lietā tā, ka katrai sabiedrībai vispirms par savu eksistēšanu jāpateicas organizācijai, t. i. statistiskajam momentam. Konservatīvajam principam tamdēļ jādominē pār dināmisko blanketo normu brīvās pielietošanas principu.

Ar visu izteikto arī tālāk noskaidrojas, ka civiltiesīskās sabiedrības vienības ideja savā statīkā un dinamikā izpaužas nevis konkrētās tiesīskās attiecībās, bet gan tiesiskos stāvokļos (statusos). Šāi pedējā arī atrodama civiltiesīskās sabiedrības mācības savādība. Tieši tiesīskās attiecībās, uz kuriām uzbrūvēta pastāvošā dogma, pāšas par sevi relatīvas, un tamdēļ uz tām nevar dibināt mācību par civiltiesīsko sabiedrību kā vienību. Pie tam, tiesīskā attiecībā nav vēl pietiekšķīgs izteikts arī sociālais elements. Turpretim tiesiskais stāvoklis (status) tieši norāda, ka tiesības ir sociāla parādība un ka visa cilvēku un viņu organizāciju (mazo vienību) darbība norisinās sabiedrībā, un tikai no tā viedokļa iespējama pašas civiltiesīskās sabiedrības mācības zinātniskā uzbrūve. Krēditors un parādnieks neatrodas tikai konkrētās attiecībās, bet tam pašā laikā arī pašā sabiedrībā — parādnieka, un no tāda viedokļa šie stāvokļi tiek uzlūkoti kā saiedrīkās normatīvās dzīves elementi.¹ Ar šo mācību par statusiem arī izskaidrojama civiltiesīskās sabiedrības zinātnes uzbrūves metode.

Šī metode nav tikai konstruktīva vai tīri prātnieciska tiesību pētniecības metode. Viņa ir visu to panēmienu kopība, ar kuru palīdzību pētniecības vienībā, kas novesta līdz vienībai. Tā krēditora stāvoklis tiek noteikts vienmēr pār civiltiesīskās sabiedrības stāvokļi to savstarpējā sakarībā, tāmējā pār organizātoriskām normām un detalizējās specifiski ar vispārējām organizātoriskām normām, t. i. izrādās par techniski reģistrus, padota dinamiskām normām, t. i. izrādās par krēditora darbību, lai iestātos noteiktas juridiskas sekas. Bet pati krēditora darbība stāv ciešā sakarībā ar citām cilvēka sabiedriskās darbības ipābātību, un tā tad krēditora statuss netiek pētīts vis izolēti, bet visas statusu sistēmas sakarībā.

Taisnība, arī tagad konstruktīvajā dogmatikā runā par krēditora tiesībām un pienākumiem vienā vai otrā institūtā un arī par viņa tiesībām, kā normatīva jēdziena un parādījumiem. Tomēr šāds dogmatiski izcelšanās, izbeigšanās un pārmaiņu veidiem. Tomēr šāds dogmatiski uzskats ir patiesībā tikai pozitīvā materiāla klasifikācija

¹ Ar to var izskaidrot, piem., zināma parādnieka krēditoru tiesības piedāvāties konkursā, t. i. krēditoru tiesiskās pozicijas civiltiesīskā sabiedrībā.

44 Vairāk vai mazāk atzītos nodalijumos. Mācībā par civiltiesisko sabiedrību, turpretim, runa ir par kaut ko plāšāku, — par materiālo, zinātnisko izskaidrojumu (izskaidrojotā klasifikāciju). Mācība par vienu vai otru institūtu netiek apskatīta katra par sevi, bet vispār, sakarā ar viņu stāvokli attiecīgajā civiltiesiskajā sabiedrībā.

Ar to arī izskaidrojams, kāpēc pastāvošā civiltiesisko sistēmu un tēma nesakrit ar civiltiesiskās sabiedrības zinātnisko sistēmu un kādēļ pozitīvās civiltiesības, būdamas par praktiskās zinātnes pamatu, tamī pašā laikā izrādās arī par civiltiesiskās sabiedrības teorētiskās zinātnes pamatu.

Beidzot, ar visu to izskaidrojams arī, kamēdēj civiltiesiskā sabiedrība kā tāda izrādās par civiltiesību priekšnetu vispār, par zinātni, un kamēdēj vēlams mācību par civiltiesisko sabiedrību ietilpināt pašreizējo civiltiesību dogmatisko kursu vispārējā daļā. Tiem, kas mācīcas, tad nobriedis jēdziens jēdziens par civiltiesībām kā par istu zinātni, nevis kā praktisku zinātni, zināmā mērā pastāvošo normu zināšanas un pieletošanas prasmi (mākslu).

§ 11. Tiesībpārkāpums un vārds kā civiltiesiskās sabiedrības mācības elementi.

Pastāvošās mācības par civiltiesisko pārkāpumi uzbrūvētas uz krasa pretestījuma kriminālajam tiesību pārkāpumam, ar ko pazeināti sagrozīta civiltiesiskās iekārtas daba.¹ Mācība par civiltiesisko sabiedrību dod iespēju atjaunot civiltiesiskā pārkāpuma īsto dabu.

Tā kā civiltiesiskā sabiedrība uzbrūvēta no statusiem, acim redzams, ka viena vai otra tiesību pārkāpšana aizķer arī zināmās sabiedrības visu locekļu kopējo statusu (tiesībdalības statusu). Tā tādādabigā, ka būtu jāseko reakcijai arī civiltiesiskā sabiedrībā kā tādā. Turpretim tagad lieta nostādīta tā, ka konkrētā tiesību pārkāpšana neatniecas uz katrais personas kā pastāvošās sabiedrības locekļa vispārējo statusu. Ne jau viņa konkrētais statuss satricināts, bet kādas citas personas.

Tāds uzskats satriecina tagadējo civiltiesisko sabiedrību. Tas sagroza tiesisko dzīvi pašas viņas sociālajos pamatošos.

Agrākos laikos tiesību pārkāpējs bija persona, kam arī civiltiesības nepiešķira attiecīgās sabiedrības locekļa goda statusu. Viņš līdz zināmam mēram tilka izolēts no civiltiesiskās kopdzīves. Savā laikā Fichte asprātīgi aizrādīja, ka tiesību pārkāpējs patiesībā pats atsakās no tiesiskās kopdzīves ar citiem elvēkiem un ar to pats sevi izslēdz ipso iure no pozitīvo tiesību normu iedarbības. Var jau, saprotams, tik tālu arī nejet, bet tomēr nevar atzīt par pareizu, ka pastāv divas taisnības: viena krimināltiesiskā un otra civiltiesiskā taisnība. Taisnība ir tikai viena, dažādi ir tikai reakcijas veidi un līdzekļi. Civiltiesiskā sabiedrība tie vājāki nekā krimināltiesiskā sabiedrībā.

Naudas sodu sistēmas civiltiesībās sāk gūt atziņanu, tamī starpā arī Vācijas civilīlikumā, līdz ar to stipri grozot veco pandekristu uzskatu, ka civiltiesiskais tiesību pārkāpums ir tikai zināmas personas materiālo tiesību aizķerums, kas atlīdzināms, nosverot to uz neredzīgās Temidas taisnības svarīem.

Senātrē vārds pats par sevi nebija saistošs; tagad ir citādi: pietiek apzinīgi un brīvi izteikt vienu vārdu, lai iestāties sekas, kas saistītas ar to civiltiesiskajā sabiedrībā.

Izstrādājot dogmu par vārda pāšas par sevi saistīgumu, pāstāvošās likumdošanas līdz ar to ievērojami pamazina viņa darbību, taisni ar to, ka vārds klūst saistošs tikai pats par sevi.¹ Turpretīm cilvēka vārdā atrodams jēdziens par tā cilvēka godu, kas vārdu devīs kā godīgs cilvēks (bonus pater familias). Šī sociālā etiskā norāķasa, kas juridiski parādās kā civiltiesiskā goda jēdziens, pašreiz stipri cietis tikai tamēdēj, kā tagadējā civiltiesību zinātne uz tiesiskām attiecībām un nevis uz statusiem.

Tamēdēj arī vārda nepildītās ir cilvēks, kas varbūt mazina savu godu, bet ne visas sabiedrīkas godu. Vēl vairāk, pašreizējā sabiedrībā nereti savādi cieņu un godu iegūst tas, kas veikli prot izvairīties no savu pienākumu izpildīšanas, parādīem u. t. t. Tādu cilvēku uzskata par bagātu piedzīvojumiem, par tādu, ar kuru var ielaisties darīšanās, noskānojot kopējās interesēs to sev par labu.

¹ Tuvāk par vārda saistīgumu sk. arī V. Sīnāiskis, Vārda turēšanas tiesiskais saistīgums (Tiesīs Min. Vēstn., 1927. g., Nr. 6/7). Gr. Hartmann, Wort und Wille im Rechtsverkehr (Hering's Jahrb. XX, 1882, S. 1 ff.).

¹ Starp citu šīs pārkāpums gastopams mācībā par līgumisko atbildību, kas pēc būtības plīnīgi atšķiras no deliktu atbildības. Par culpu in contrahendo sk. M. K ron , Wille und Verbrauenschutz beim Vertragsabschluss (Riga, 1928, S. 60 ff.).

Tā tad vārds neizpilda vairs to sociālo funkciju civiltiesiskajā konkrētā, kas tam neapšaubami piederētu. Vārds kļūvis tikai par sabiedrībā, kas atjaunotu īstotu vārdu, kaut arī konkrētos gadījumos, juridiski saista, bet sociāli nav vairs saistošs. Šāds pagurums, griežas pie romiesu tiesībām. Lai atjaunotu īsto vārda saistīgumu, jākā neizbēgama parādība, iestājas katrais tiesībās, kas dibinātas uz tiesiskajām attiecībām. Tur es mēģināju noskaidrot, ka sākumā pie romiesu tiesībām. Tamdēļ arī pati līguma forma bija divi pats tā - viņi solijumi, kas saistīti tikai tik daudz, ka viņu satur's vērts uz vienu un to pašu priekšmetu, — lai dzēsttu vienu solijumu ar otru. Šīni savādajā, pirmatnējā romiešu līguma formā, kas sastāv no diviem vienpusīgiem aktiem, arī meklējams izskaidrojums dažādām romiešu saistību iepatnībām. Saprotams, tagad sakrālā līguma izcelšanās ar solijumu trešai personai (dievīem) izzudusi. Bet saistīšanās ideja caur trešo personu (sabiedrību, korporāciju, apvienību u. t. t.) palikusi.

Vārda lauzējs lauja to ne tikai attiecībā pret kontrahentu, bet arī pret visu sabiedrību, korporāciju, apvienību u. t. t. Pandektu tiesības tomēr nepiegrieza pietiekošu vērbiu vārda saistījuma sociālai nozīmi. Tamdēļ arī tagadējās tiesībās, kas bieži pamatojas uz pandektu tiesībām, sastopami vēl nosacījumi, kas runā preti vārda, kā civiltiesiskās sabiedrības elementa, patiesai dabai.

No sacītā izriet, ka pati civiltiesiskā sabiedrība ir arī tas starpnieks vārda dosānā, kura priekšā tieši (viņas priekšķārīju vai organu personā) vai netiesīši vārds tiek dots. Tā tad savā idejā vārda saistīgums civiltiesiskā sabiedrībā balstās uz tās pašas romiešu tiesību idejas; tikai dievu vietā nostādita sabiedrība un zvērastu vietā — vārds. Un kā pēc lauzu tiesības dievi reaģēja uz zvērasta lauzānu, tā arī sabiedrībai neizbēgami jāreagē uz kontrahentu vārda naturēšanu.

Dažos institūtos tas ir diezgan ievērojami paglabājies līdz mūsu dienām. Tā, laulības līgumā, kā zināms, pastāv vārda saistījums — apsolījums būt utīcīgam laulībā un līdz nāvei līgumu nelauzt. Šī vārda lauzējs nereti sastopas ar sabiedrības nelabvēlu pret viņu, un Šī nelabvēlība arī ir tā sabiedrības reakcija par laulības līguma pār-

kāpšanu.¹ No civiltiesību politikas viedokļa sabiedrības reakcijas mīkstināšanu, atzīstot konkrētā gadījumā līguma lausānu par tīri privātu lietu, nevar uzskaitīt par vēlānu, kaut gan par nožēlošanu tagadējā civiltiesiskā sabiedrība tam rāda piemēru ar savu vājo reaģēšanu uz civiltiesiskiem pārkāpumiem.

Civiltiesiskās sabiedrības kā tiesiskās parādības pamatā gulē divi principi: individuālis un sociālais. Šo principu noteikta atšķiršana parādībā skaidri izprast civiltiesisko sabiedrību un līdz ar to tās pamatu — spēkā esošā tiesību sistēmas. Bet, dažāda veida vēsturisku iemeslu dēļ, — proti, seno tiesību formalisma un ar to saistīto sevišķo tiesību normas iztulkošanas panēmienu, tāpat psicholoģisku iemeslu (cīlveka spējas personificēt ne tikai cīlveka pasauli) dēļ — tiesību attīstībā sociālais elements tiesībās personificējas. Tādas personificēšanās dēļ individuālais princips paplašinās uz sociālā principa rēķina, un tas apgrūtina tiesīku parādību izpratni. Kā piemērs nodevīgā solijumi, kas saistīti tikai tik daudz, ka viņu satur's vērts uz rāsta veidā). Tamdēļ arī pati līguma forma bija divi pats tā - viņi solijumi, kas saistīti tikai tik daudz, ka viņu satur's vērts uz rāsta veidā). Tamdēļ arī pati līguma forma bija divi pats tā - viņi un to pašu priekšmetu, — lai dzēsttu vienu solijumu ar otru.

Šīni savādajā, pirmatnējā romiešu līguma formā, kas sastāv no diviem vienpusīgiem aktiem, arī meklējams izskaidrojums dažādām romiešu saistību iepatnībām. Saprotams, tagad sakrālā līguma izcelšanās ar solijumu trešai personai (dievīem) izzudusi. Bet vienībā, vispār iestādījumi, personificējas. Par viņiem māca kā par personām, kas spēj i g a s darboties pārstrāvju vai labāki organu personībās, vispār iestādījumi, personificējas. Par viņiem māca sonās un kam jau tieši pieder tiesības un pienākumi. Vēl vairāk māca par viņu sākumu (nodibināšanu) un beigām (likvidāciju), it kā viņiem sturīgs tagadnes tiesībām, ciktāl tas uzglabā romiešu un vispār seno tiesību ieskatus, starp citu arī pandekstītu.

Bet netikai māčībās par juridiskām personām tiesiskais antropomorfisms atzīts tagadnes zinātnē un likumdošanā (kaut arī ne visās, piem., angļu likumdošanā). Tiesiskais antropomorfisms raksturīgs tagadnes tiesībām, ciktāl tas uzglabā romiešu un vispār seno tiesību spēlu nav. Tā, piemēram, āprātīgam vai bērnam pašiem par šādu spēlu nav. Tā, piemēram, āprātīgam vai bērnam pašiem par sevi nepiemīt tāda spēja. Tikai netiesāš nozīmē var par to runāt. Bet tādā gadījumā pareizāki runāt nevis par darbībspēju, bet par tiesisku iespēju uz darbību, darbībspēju. To pašu, acīmredzot, var teikt par

¹ Juridiski šī nelabvēlība izteicas arī laulības skaitļa ietobežošanā.

3
esībspējū un viņu varētu atvietot ar tiesībaspēju. Tiri artropomor-

iski izbeiceni ir „īsā roka“ (brevi manu), „garā roka“ (longa manu),

valdījums u. t. t. Savienīja pazīstamā mācībā par valdīšanu

— valdījums elementem — corpus un animus — mēs arī atrodām antro-

ur diviem elementiem — corporis un elementus terminus.

Skaidrības labad jāsaka, ka vajag šķirot vairākus antropomor-

fismu veidus: fizisks kais (cilvēka ārejais veids), psichisks kais

(cilvēka drēses ipašības), nai vi reālais (patiesa personificē-

sana), ilūzoris kais (salīdzināšana, pielīdzināšana) un beidzot

demonstratīvais un konstruktīvais (salīdzināšana, pierādītība)

antropomorfisms at-

de monst rātīva s un vīšķi svarīgs pēdējais veids. Demonstratīvais antropomorfisms

vieglo studēt vienu, otru parādību. Konstruktīvais antropomorfisms

nay tik daudz demonstratīvis, kā iztulkosanās līdzeklis. Viņu pielieto

tiesību analogijas vietā. Mācība par fikcijām arī ir daudzējādā zinā-

tiesību antropomorfisku priekšstātu rezultāts.

Neskatoties uz pīesavīnātīiem antropomorfiskiem, neskatoties uz to, ka no

dienai un tiesību iztulkosanās paņēmieniem, zinātnes un

ieradumiem nav viegli atteikties, tomēr likumdošanas, zinātnes un

vispār pilsonu interesēs jāatsakās no antropomorfiskiem priek-

šiem tiesībās, jo vairāk tādēļ, ka tās ir seno tiesību atliekas, kas

bija saistītas ar citu civiltiesisku sabiedrību.

Neviens nevar atrunāties ar tiesību normu nezināšanu (izņēmumi

loti reti). Jo vairāk tādēļ likumam vajag būt skaidram un vienkār-

šam. Tagad uz to negriež daudz vērības un likumus raksta tā, it kā

Saprotams, ne katrreiz iespējams likumis vispār saprotamību nedrīkst par-

tie pastāvētu tikai juristiem. Bet viņu neizprotamībā, sevišķi tām,

kas saistītas ar techniskiem terminiem, vajag skatīties kā uz ļau-

numu, no kurā pēc iespējas jāatzvabinās.

§ 12. Civiltiesiskā sabiedrība kā civiltiesību zinātnes priekšmetts.

Civiltiesības, kā zinātne, tiek pētīta ar dažādām pažīstamām me-

todēm, bet visas viņas zināmā mērā ir apvienojamas tāni zinā — ka

atzīst civiltiesības par kaut ko pilnīgi patstāvīgu un sevi ieslēgtu.

Bet civiltiesību pētīšana nav aprobažojoama tikai ar pat-

ķēmēns. Protī, civiltiesību pētīšana nav normām, bet paplaši-

nāma līdz cīviltiesiskās sabiedrības pētīšanas apjomam.

Lai nerastos pārpratumi, tad vispirms jāpiegriež uzmanība civiltiesīkās sabiedrības jēdzienam, lai atšķirtu viņu no citiem līdzīgiem jēdzieniem. Uz sabiedrības pētīšanu viņas visumā vispirmā kārtā pretendē socioloģija ar savu socioloģisko metodi — es a mi-

ba s cēlonības pētīšanu. Acīmredzami, ka civiltiesību zinātnes priekšmeta paplašināšana socioloģiskās civiltiesību esamības pētīšanas laukā, novestu mūs ārpus mūsu normatīvās zinātnes robežām. Robežā starp tiesisko un socioloģisko zināšanu, starp jābūtību un esamību tagadējā zinātnē ir pietiekoši skaidri nosprausta.¹

Tā tad civiltiesiskās sabiedrības jēdziens nesakrīt ar sabiedrības jēdzienu socioloģiskajā nozīmē. Civiltiesiskā sabiedrība, kā civiltiesību zinātnes priekšmets, norādītajā sabiedrības normatīvajā nozīmē, ir tas jaunais viedoklis, no kurā raugoties mēgnāsim pierādīt ne tik vien šādas normatīvas sabiedrības pastāvēšanu, bet arī nepieciešamību viņu izpētīt, lai civiltiesību zinātnē gūtu to mērķi, kāda viņai līdz šim nebija.

Ilgadīga civiltiesību zinātnes mācīšana daudzās universitātēs mani pietiekoši par to pārliecīnājusi.

Vispirms jāatzīmē, ka tagadējā civiltiesību zinātnē jo dienas vairāk jūtama vajadzība pēc civiltiesību zinātnes mērķa, sevišķi sistēmatizējot viņas saturu. Šo pilnību — mērķi parasti melkē, nosakot zināmus civiltiesību principus. Visbiežāk šādu principu apzīņa rodas tiri intuitīvi un parasti viņi vairāk tiek iedomāti, nekā tiek izteikti dažādās mācības grāmatās vai monografijās. Tomēr, skaidrs ir tas, ka atsevišķi principi tikai tad dos stingru pamatu civiltiesību zinātnes izpratnei un uzņūvei, kad viņi būs sintezēti kādā vispārējā principā, vispārējā pamatā. Civiltiesiskās sabiedrības jēdziens pēc mūsu domām arī ir tas vispārējais pamats. Un tiešām, dažādu civiltiesīku principu sintezēšana paredz, ka visiem viņiem ir kaut kāda vienība, kaut kādā kopīga likumība viņu uzņūvē un darbībā. Pats par sevi saprotams, ka šo sintezi visviegлāk ir atrast, izpētot kādas no spēkā esošām tiesībām, jo tārās civiltiesību zinātnes galamērķis par redz iepriekšēju atsevišķu civiltiesīku sistemu sintezēšanu². Nerādoties uz to, jau tagad var pietiekoši noteikti atzīmēt, ka taisni cīvil-

¹ Kelsen, Über Grenzen zwischen juristischer und soziologischer Methode. Tübingen, 1911. S. 5—10.

² Par tārām tiesībām skat. B. Синайский, Основы гражданского права, B.I. Sal. аri E. Roguin, La science juridique pure P. t. I.—III. 1923.

tiesību vispāriējā nodalā ir jādod vieta arī vispārējai mācībai par civiltiesisko sabiedrību, kā normatīvu jēdzienu. Viņā ir jāaplūko un jāattīsta sekošas trīs mācības: 1) par civiltiesisko sabiedrību kā civiltiesības zinātnes pamatjēdzienu, 2) par civiltiesiskās sabiedrības organizāciju (statiku) un 3) par civiltiesiskās sabiedrības jēdzienu.

Aplūkosim vispirms pašas civiltiesiskās sabiedrības jēdzienu. Tiesiska sabiedrība vispār ir sabiedrība, apvienota pastāvošo tiesību normu tiesīskajā skērsgriezumā.

No šī jēdziena redzams, ka runa iet par sabiedrību normatīvā nozīmē, bet ne socioloģiskā, oikonomiskā, vēsturikā, psicholoģiskā vai citā kādā nozīmē.

Skaidrs, ka arī pašai tiesiskai sabiedrībai, kā cilvēku dzīves sa-režītai parādībai, ir daudz šķērsgriezumu. Viņu var pētīt no krimināltiesību, valsts tiesību, procesuālo tiesību, finansu-tiesiskā un d.c. šķērsgriezumiem. Tā tad civiltiesiskās sabiedrības jēdziens, kā parveids, aprobežojas vienīgi ar šķērsgriezumu civiltiesisko normu šaurākā nozīmē. Pirmā kārtā šīs jēdziens aplūkojams kādā no pastāvošo tiesību sistēmu civiltiesiskā šķērsgriezumā. Lai pietiekotī saprastu civiltiesiskās sabiedrības jēdzienu, nepieciešami izstrādāt visus viņas elementus, kas nosaka civiltiesiskās sabiedrības organizāciju. Mēs apstāsimies tikai pie dažiem, lai dēmonstrētu iespēju noteikt un izpētīt šos sabiedrības uzbūves elementus.

Piemēra dēļ pakavēsimies pie tiesību subjekta, kā tiesiskā sabiedrībā nodarbināta āagenta. Pieteik palūkoties ikkuriā māčības grāmatā vai civiltiesību kursā, neizslēdot pat tiesību teoriju un tiesību enciklopēdiju, lai pāriecinātos, cik nabazīgs ir šīs jēdziens savā satuā. Visbiežāk aprobējas ar tiesību subjekta jēdziena logiskā konstatējumu un ar bezgalīgiem strīdiem par juridisko personu un par viņas atšķirbu no fiziskas personas. Bet visiem tomēr ir ļoti labi zināms, ka logiskie jēdzieni un definīcijas ir nosacītas. Logiski subjekta jēdziens ir pilnīgi pareizs, vienalga, vai mēs noteiksim viņu no tiesībspēju, vai darbībspēju viedokla, kā tas jau tiek izteikts zinātnē¹. Izvēle starp vienu un otru definējumu bieži vien atkarājas no lietderības, bet dažreiz negribot tiek sankcionēta

no zinātnē nostiprinātā uzskata, pat pieraduma, paraduma un tehniskiem panēmieniem⁴.

Patielā tiesību subjekta jēdziens katrā pastāvošā tiesību sistēmā ir īpatnējs jēdziens, oriģināls un dzīvs. Analizējot vienas vai otras tiesību sistēmas attiecīgās normas, var konstatēt tiesību subjekta tiesiskā seju, viņa īpatnības u.t.t. Tā, piemēram, vienā tiesību sistēmā tiesību subjekts ir aplūkots kā būtne, kam piešķirama patiesa uzticība plašākā apmērā, kā citā sistēmā. Tiesību subjekta raksturošana pastāvošās tiesībās ir ļoti interesanta un pamācoša priekš pašas tiesību sistēmas izpētišanas.

Jāatzīmē arī, ka tiesību subjekta darbības brīvība dažādās sistēmās ir ļoti dažāda. Jāpiemin tomēr vēl kaut kas. Parasti domā, ka tiesību subjektu jēdziens ir vienots. Vispār atzīst divējādu personu esanību: fiziisku un juridisko. Tālāk par to neiet. Patiesībā civiltiesiskā sabiedrībā subjektu var būt daudz vairāk. Tā, aprakstot normās kā tiesību subjektu vienojo cilvēku, ar kuru ir darīšanas atiecīgai tiesību sistēmai, viņa īdz ar to izdala arī citus tipus, kas novirzās vai nu pozitīvo īpašību paugstīnāšanā, vai pazemināšanā⁵. Vēl vairāk, tagadējās tiesībās var būt arī tādas normas, kurās par tiesību subjektu izvirzās pat konkrēta persona ar viņas jūtīgākiem nerviem, izsmalcinātākām prasībām u.t.t. Vienlīdzības principi, liekas, nekur nerada tik lielas negatīvas sekas, kā taisni vienas fiziskas personas atzīšanā. Tas, kas bija pieņemts senajās tiesībās, ar viņu mazo apgrozību, ar vājo personu diferenciāciju, ar nedaudzo normu primitīvēšanu, tas

⁴ Vispār, civiltiesību logisms ir uzskatāms par civiltiesību pirmo grēku, kas pa dalai iemantots no pandekstiem, neraugoties uz to, ka romiešu civiltiesību jēdzieni bija vismazāk logiski. Romiešu juristiem taisni bija dzīvs priekšstats par civiltiesībām, kā sabiedrības tiesībām (*societas un ūni nozīmē civitas*), kas saprotama tiesiski — normatīvā nozīmē kā ūns sabiedrības ius; un ūns tiesības izpauļā nevis gadījuma attiecībās (tiesībattiecībās), bet vispirms ūns sabiedrības statūtos. Nenamot vērā civiltiesīks sabiedrības jēdzienu tagadējās tiesībās, esam nonākuši pie tā, ka pat pašu zinātni dažos gadījumos sāka "uzskatīt kā zināmā mērā juridisko logiku — jēdzienu jurisprudenci, pateicoties kam kā neizbēgama reakcija pret to radīs jaunu brīvo tiesību skolu. Bet viņa savukārt krita jauna grēķi, apmainot tiesības, kā objektīvu būtību, ar tiesneša brīvo dzskatu (vismaz ūns skolas kreisāko priekšstāvju mācībās).

⁵ Tā, piem., sabiedrības locekļi (biedrs) bija sevišķs tiesību subjekts romiešu tiesībās, un arī III. daļā. Culpa in concreto romiešu tiesībās pamatojās uz tiesību subjekta tiri individualām īpašībām, atšķirībā no videjā subjekta īpašībām (culpa levīs).

¹ Sk. J. H e d e m a n n , W e r d e n u n d W a c h s e n i m b ü r g e r l . R e c h t (Berlin, 1913). S. 20—27 (turpat arī literatūra).

tagadējās tiesībās brēc par netaisnību un pat par tagadējo civiltiesību zināmu nežēlību¹. Ja tiesības ir būvētas uz šķiru vai klasu pamata, jeb ja pastāv tiesību partikulārisms, numis vienmēr būs daršanas ar dažadiem tiesību subjektiem. Nemaz nav jārunā par to, ka mācībai par juridisko personu trūkst jebkāds saturs, kamēr apmierinājušies tikai ar logiskām konstrukcijām un bezgalīgiem strīdiem par to, kas ir īsti juridiska persona. Ja nebūtu šo strīdu, tad civiltiesību nodala par juridiskām personām būtu diezgan tukša. Juridiska persona atrod savu atrisinājumu kā sevišķa normatīva organizācija un nevis tikai kā sevišķs punkts tiesību priekš tiesību pielietošanas, vai kā konstruktīvs paņēmiens cilvēku sabiedriski - tiesiski funkciju izpildīšanai. Un šāi zināmā, kā sevišķa organizācija, kas savā iekšējā uzbūvē loti dažāda, juridiska persona ir civiltiesību zinātnes bagāta nodaļa.

Apmēram to pašu var teikt arī par tiesību objektu, par kura eksistēšanu tagadējā zinātnē gan jau radušās zināmas šaubas. Nodēļās tiesīska sabiedrības jēdziena un uzbūves viedokļa tiesību objektam piegriežama sevišķa interese. Tiesību objekts nosaka to sfairu, cilvēka darbības skatuvi, kuru atzīst attiecīgā tiesību sistēma. Šāi zināmā, ja ne pilnīgi, tad pa liešķai datai, arī slēpjās publisko tiesību atšķirība no privātajām. Te vairāk kā nekur cītūr novilkta sarkana linija starp valsti kā tiesisku jēdzienu un civiltiesīsko sabiedrību kā tādu pašu jēdzienu². Bez civiltiesīskās sabiedrības, kā sevišķa jēdziena, nav iespējams dzīlāk izprast arī valstī kā normatīvu sabiedrību sevišķā publiski-tiesiskā šķērsgrizezumā.

Juridisks darījums a jēdziens tagadējā zinātnē, kas dod bagātīgu materiālu visādām domstarpībām, noved civiltiesīsko sabiedrību līdz pat sevišķai oīkonomiskas sabiedrības pakāpei. Nerau-goties uz visiem juridiska darījuma mācības papildinājumiem tagadējās tiesībās, šī mācība atzīstamā ne tik vien par nepilnīgu savā saturā, bet rada pat šaubas par viņas lietderību. Vai šāi virzienā var iet vēl tālāk? Skaidrs, turpretim, ka juridiskā tiesiskā aktā, kā personas darbībā no vēlāmās darbības viedokla, mēs rodam normatīvas sabiedrības centrālo punktu — viņas dinamiku³.

¹ Sk. par to И. Покровский, Абстрактный и конкретный человек о праве (krievu teksts). Pareizāki būtu rāmat par vidējo cilvēku un par novirzītēm no šī tipa.

² Sal. M. Hauroiu, Principes de droit public 1910, p. 644. B. Чуяни-чук. Русское гражданское право (Киев 1917) срп. 35.

³ Manu mācību par tiesisko aktu, kā atvietojošu mācību par juridisko da-

Mācība par tiesību avotiem, kā darbības spēkiem, novēdama pie vienkārša tiesību formu konstatējuma. Nebeidzamie strīdi šai zināmā nereti noved pie tā, ka piemirstas pats galvenais, proti, ka pats galvenais un dziļais tiesību avots ir attiecīgās civiltiesīskās sabiedrības tiesīs kā sājūtas un tiesīs kā apziņa. Tagadējā laikā, starp citu, nomānāms diezgan krass pagrieziens uz tiesību radīšanas pusī. Šīs pagrieziens ir tirīsociooloģiskums pats par sevi pilnīgi saprotams tagadējā dzīves sarežģījumā. Viņš tomēr nedod tiesas tiesību radīšanai objektīvu kritērijus (sal. arī Z. B. G. I. p.). Šie kritēriji tomēr noteikti tiek doti katra tiesību normu sistēmā, sevišķi labi sastādītā, kas saprotams nevis šaurā dogmatiskā nozīmē, bet kā veselas civiltiesīskās sabiedrības normatīvās uzbūves un kustības raksturojums.

Iz zināmās, ka zinātnieki un arī praktiķi raugas uz tiesību sistēmu kā uz kaut ko nobeigtu. Tiesību trūkumi mazlet ir gan traucējuši zinātni! Bet šīs traucējums pamazām izzuda, tikko pārādījās logiskās tiesību nobeigības dīglī. Šī mācība, kas apmierina jurista sirdsapzinīju, pati par sevi ir tomēr nederga. Viena tukša vieta tiek atvietota ar citu, pārmainot tikai etiķeti. Lieta negrozās nemaz ap tiesību trūkumiem, bet ap to, ka civiltiesīskā sabiedrība dzīvo un attīstās savā tiesiskajā šķērsgrizezumā. Romiešu juristi saprata to loti labi. Viņi stāvēja loti tuvu īstajai dzīvei. To saprata arī romiešu pīretors. Turpretī tagadējos juristos jūtamas šaubas par tiesas spriedumu pareizību, kaut kādu jaunu kritēriju meklēšana un nesamierināma uzskatu pretešķiba.

To visu varētu novērst, ja tagadējā zinātnē censtos pētit civiltiesīsko sabiedrību viņas kustībā. Vispirms būtu tad jānoskaidro, kā katra tiesību sistēma šādu kustību paredz. Ikkatrā tiesību sistēmā veselai normu rīndai piemīt tā saucamo elastīgo normu raksturus. Tas nozīmē, ka šī norma iet līdz civiltiesīskās sabiedrības laika garam. Bez tam, vesela rinda dzīves jēdzienu par „labu un laumu“ tagadējās sistēmās sastopami kā blankētas normas. Bet tiesnesī bieži vien jautā, kur tad ir kriterijji, kas aizpildītu šīs blankētās normas. Viņi velti vaicā to likumdevējiem. Neviens

rijumu sk. B. Синячук, Основы гражданского права (Париж, 1931). Вип. I. Mācība par tiesīsko aktu attiecīas uz civiltiesīskās sabiedrības dinamiku.

¹ Par trūkumiem tiesībās vispār un arī literatūru sk. W. Bureckhardt. Die Organisation der Rechtsgemeinschaft. Basel 1927. S. 105. B. Синячук, Русское гражданское право (Киев, 1917). Вип. I, стр. 17.

likumdevējs nebūs ar mieru nonāvēt no viņa radīto normatīvo civiltiesisko sabiedrību, nosakot, piem., kā saprotami labi tikumi, kas ir sabiedriskā kārtība, kas ir urticība, taisnprātība u. t. t. Neviens likumdevējs neuzdrošinās sniegt pilnīgu saistību tiesību uzskaitiju. Lietišķo un citu tā saucamo absolūtu tiesību numerus clausus arī ir diezgan rēlatīvs jēdziens. Bez tam, taisnība priekš vieniem ir augstākais labums, priekš cītiem — skabarga acī. Tiesnesim jāzin, ka subjektīvi pareizs spriedums, kas neatbilst pastāvošo tiesību sistēmas vienībai, ir prettiesisks spriedums, jo viņam nav vieta attiecīgajā civiltiesiskajā sabiedrībā¹. Taisnība ir attiecīgās sistēmas tiesības, jo civiltiesiskā sabiedrība neatzīst neko prettiesisku. No šī viedokļa raugoties, nevar būt šķiru taisnība, jo sabiedrības tiesības ir veselas vienības tiesības, kurā atsevišķa šķira ir tikai dala, vienalga, cik liela tā arī nebūtu.

Var virsties jautājums — vai pastāvošās civiltiesiskās sabiedrības tiesības, t. i. attiecīgas sistēmas objektīvā taisnība neazīst pārāk tālu no jaunās taisnības, kas nojaūzama subjektīvi un tiek radīta?

Uz to jāatbild, ka civiltiesiskas sabiedrības dzīvē lēcieni negadās. Bet ja arī nāk priekšā revolucionāri lēcieni, tad jaunā objektīvā taisnība ienāk civiltiesību sistēmā no ārienes — no sabiedrības dzīves valstiskajā šķērsgriezumā. Jāzaka tomēr, ka revolučiju laikmeti tikai uz laiku apstādina civiltiesību sistēmas kustību, un pēc laika šī sistēma var atkal no jauna atdzīvoties, neraugoties nemaz uz revolucionāriem karogi lozungiem.

Vecās sistēmas civiltiesiskā sabiedrība ir pāriāk stipra un iesaknējusies, lai viņu pašas saknē iznīcinātu kaut kāda revolūcija. Civiltiesiskā sabiedrība pamatojas uz tiesību subjektu īpašībām un uz viņu dzīves un darbības veidiem. Subjektu īpašība, dzīves un darbības veidi grozās daudz ilgākos periodos un revolucionāri ilgiuns prieks tam ir par ūsu. Un ja apgalvo, piemēram, ka Napoleona laika franču tiesības (C. C.) ir tikai revolucionāru rezultāts, tad jāzaka, ka tā ir liela maldīšanās. Šīs tiesības ir tās pašas, kas bija jau nobiedušas vecās Francijas pirmsrevolucionāju laikmetā. Šai zinā Vācijā, sākot no vēsturiskās skolas, pārejot uz Jēringa² filozofisko un beidzot ar

tagadējo ideālismu, saprata civiltiesiskās sabiedrības attīstības likumību un tikai dažādi izteica pēc būtības vienu un to pašu domu.

Tagadējo tiesu tiesības, saprotams, saprot blankēto normu lielo nozīmi un cēnšas jo plaši viņas izmantot civiltiesiskās sabiedrības dzīves ritma pastiprināšanai. Jācenšas tikai, lai šī kustība tiesu praksē atrastu atbalstu vispārējā civiltiesiskā sabiedrības jēdziemā, ar viņas struktūru un dinamiku. Pats par sevi saprotams, ka zināt un saprast nav tas pats, kas mācēt un iespēt. Šai zinā civiltiesiskās sabiedrības attīstības tiesīkums ir stiprā mērā atkarīgs no tiesnešu kultūrālā līmeņa, no viņu zināšanām un no tiesnešu darbības politiskām iespējamībām. Tas pats apmēram jāzaka arī par tā saucamajām autonoomām tiesībām. Politiskās iespējamības var loti ievērojami ierobežot šīs kollektīvo un sabiedrīsko organizāciju civilās tiesības.

Viss pievēstais pietiekoši pārliecina, ka civiltiesiskās sabiedrības vienots jēdziens noder par bāzi kā civiltiesību pētišanai, tā arī viņu sadalīšanai.

— apgrozījuma spēku (Realisierung der Lebensbedürfnisse der Gesellschaft), salīdzinot to ar tiesību organizāciju, t. i. dinamiku ar statiku, tomēr, arī Jēringam subjektīvās tiesības bija sabiedrības tiesības un vispārējās intereses reālizēšana ar personīgo interešu aizsardzības palīdzību. Neraugoties uz to, jāatzīst par pareizu Dahnha (Die Vernunft im Recht) aizrādījumus uz „Gesamtzusammenhänge des Rechts“, das Recht beruht auf der Vernunft (sk. Pfersche, I. c. S. 42.). Individuālās intereses var cēnšies pēc dažādiem mērķiem, bet tiesības, kā funkcija un civiltiesiskās sabiedrības pamats, sniedz aizsardzību interesēm, kas atzītas attiecīgajā sabiedrībā. Tā tad, tiesīskais angrozinājums rada jaunas normas tikai šīs attiecīgās civiltiesiskās sabiedrības objektīvās taisības robežas.

¹ Sal. interesantu runu M. Rümelin, Rechtspolitik und Doktrin der bürgerlichen Rechtepflege (V. Kischka recenzija — Archiv für d. civ. Praxis, 1928. Bd. 129, S. 248).

² Kaut arī Jērings (Der Zweck im Recht) arī pastripoja subjektīvo tiesību nozīmi, salīdzinot tās interešu aizsardzībai ar objektīvām, un līdz ar to arī